

Introduction

Today the issue of the condition of young people in the age of late modernity has become a very complex and ambiguous one. Social changes in civilizational and cultural dimension have meant that many of the classic paradigms and concepts of the social sciences have lost their relevance. To find the new rules necessary to conceptualize and study youth, the issues concerned with the shaping of the identity of young people in the period of liquid modernity should be utilized as they represent a peculiar crystallization of personality in terms of axiological relativism. In an increasingly unstable situation, it becomes extremely important to clarify the role of educational entities present in the process, defining the role of institutions such as the family, school, church or the media. It is also important to indicate the opportunities and risks to identity posed by the contemporary culture, or to create opportunities to look at the crises of identity. Therefore, any discussion conducted in a wide circle of specialists can contribute to the understanding of the problems of today's youth and the knowledge of their condition.

First of all, it is necessary to make a critical analysis and interpretation of the latest ways of recognizing youth as a subject of study by philosophy, pedagogy, psychology and sociology. Youths born at the turn of the century are in fact a new generation quite distinct from previous ones. Its unique nature and diversity has origins in the socio-cultural, political and economic of our country, Europe and the world, which is also an important point of reference. The phenomenon of globalization is not only a culturally neutral description of the geopolitical realities of the 21st century, is not only a normative vision of some form of life. This

term has become a major category of organizing our thinking in a variety of academic disciplines, which describes the many contemporary social, cultural and geopolitical phenomena at play. It is now so common as to be annoying with the result that fundamentally globalization risks soon ceasing to mean anything. The answer to the question of whether globalization is a cross-linked world without borders, standardizes lives of individuals and groups, in fact is very complex. Based on a critical review of contemporary social theory, globalization appears as a process of transformation, not only the institutions and organizations, but also the very fabric of identity and personal life of individuals.

Under the conditions of accelerated changes associated with globalization and transformational processes, it has been (and continues) to also shake the foundations of the traditional order of values—those values which are related to the unique nature of human, social and economic situations are beginning to become increasingly accepted. The observation of social life indicates the relationship between a contemporary cultural crisis and one of orientation, of the evaluation capacities of the young generation whose world of values is largely embedded in a new culture and is not without influence on their way of life. Today's youth is no longer connected (as it was in the case in post-war or post-communist years) with a common belief, axiology or communication code. It is a generation with a growing diversity of attitudes and value judgments, specifically lost, reflective, focused around its own existence.

At the level of both cultural and civilization, fundamental changes to social life have occurred in recent decades. The main beneficiaries and subjects of the potential risks of these changes are young people. Unique technological progress have meant that things and artefacts have acquired a subjective nature. New media is today "a parallel world", in which young people dwell. The media are no longer a mediator in the relationship, or a source of knowledge. Currently people are not *using* the Internet or social medias, they are just "*in*" it, so it is important to answer the following questions: How does the media influence the psyche of young people? How do the young redefine social categories, such as friendship, love, community, etc.? What are the ways of experiencing everyday life via social networking? How does this change the attitude of the

younger generation toward values? What are the results in these fields of research on young people?

Another disturbing phenomenon seems to be a change of culture (ideas, values and social norms). Today's youth live in a transgressive culture, in which the old concepts of transcendence lose importance. The postmodern epoch appears to be directed against all traditional and religious values, which could weaken the contemporary fascination with the idea of individual self-fulfilment. There is therefore a need for a critical reflection of both contemporary cultural trends of the mainstream and developing new varieties of subcultures.

We live in a postmodern era which was foretold by the German philosopher Friedrich Nietzsche. It is no coincidence that the philosopher announced the "death of God", thus expressing the cultural condition in which Christian ideas lost their former strength to shape humanity. Nowadays, we observe that media culture, politics, law, legislation consistently want to detach people from the Christian image of the human. How does this social condition influence young people? What possibilities remain to the Church to convince young people of the importance of the ideas and ideals of the Christian? The above problems and formulated questions have been addressed and developed in the fourth volume of the *Studia Paedagogica Ignatiana*.

In the first part, the Authors of individual studies undertake their deliberations on the following issues: First, on the contemporary processes of globalization in the context of the geopolitical realities of the twenty-first century, paying special attention to both the global institutionalization of worldly life, and on the location of globality. Secondly, they related to the complex issue of young people's sense of identity, and most of all they stressed the need for educational support for the process of constructing a multi-dimensional self-image by young men. One of the important, and so often overlooked, dimensions of identity is currently spirituality and the possibility of shaping it. The original proposal is in this issue a sample to describe the present situation of young people from the perspective of the symbolism of the desert, understood both as a place full of dangers and without direction, as well as a place of spiritual renewal, a specific space for human freedom and at the same time

needs to be alone. Third—the subject of scientific discourse, which makes the issues of the crisis of the young generation associated with perceived phenomena of axiological transformation, which are taking place mainly in the field re-evaluate the fundamental values and their instrumentation. Characteristic to the social knowledge of the “generations of transition” is that, in the context of this knowledge, there is no awareness of their own generation’s identity. In addition, the intergenerational scale results in a lowering of the overall system of values and a growing tendency towards self-centeredness, on life for “itself” can be observed. It can also be noticed that increasing the importance of private-individuality, in contrast to the value of a social nature, promoted by various institutions (including educational institutions). It is shaping a new type of personality, for which the ideal of self-realization becomes understood as proceeding in accordance with its own abilities and the needs of the individual, what is more, it rejects all ideologies, including the religious. The aforementioned social, religious and educational activity, e.g. Young Kolping Association, can serve as an interesting example of the involvement of young people in building their own identity and strengthening their awareness of belonging to local groups and communities. Fourthly the need for lifelong learning, which has always been and still is an inherent feature of human life activity, naturally inscribed in human biographies is highlighted. At the same time, the Authors have emphasized the need to support the learning processes of individuals and societies, politics, economy, educational institutions and science.

The second part is an empirical examination of key issues in this volume which are related to both—Polish and foreign—research results of modern youth. The subject of this research has been conducted on the axiological preferences of Ukrainian students, conditioned by political, socio-economic and spiritual transformation processes taking place in this country over the past two decades. Moreover, the declared attitude of tolerance (including ethnic and religious) of young, educated Poles and their opinions on selected educational demands in the programs of political parties (running in the parliamentary elections in 2015) and on the particular method of financing education, privatization of education, enhance the function of caring in schools or resignation of testing in high school

are outlined. Finally, researchers from the University of Technology in Rezekne in Latvia present the measurable results of the national science program “Innovative solutions for tele-rehabilitation in the public schools in Latvia in the context of inclusive education.”

We would like to thank all of the Authors for their creative reflections on the problems of today’s youth in the context of the on-going socio-cultural changes in Poland and in the world. The publication of this special edition of the journal *Studia Paedagogica Ignatiana* has been made possible thanks to the constant generosity and assistance afforded by the Department of Education and the publishing house of the Jesuit University Ignatianum.

Maria Marta Urlińska
Ewa Ogrodzka-Mazur

Wprowadzenie

Problematyka kondycji młodzieży w epoce późnej nowoczesności stała się współcześnie niezwykle złożona i niejednoznaczna. Zmiany społeczne w wymiarze cywilizacyjnym i kulturowym spowodowały, że wiele z klasycznych paradygmatów i pojęć nauk społecznych straciło swoją aktualność. Aby odnaleźć nowe reguły konceptualizacji i sposoby badania problematyki młodzieży, należy pochylić się nad zagadnieniami kształtowania (się) tożsamości młodzieży w okresie płynnej nowoczesności, tego swoistego kryształizowania osobowości w warunkach relatywizmu aksjologicznego. W coraz bardziej niestabilnej sytuacji niezwykle ważne staje się dookreślenie roli podmiotów wychowawczych obecnych w tym procesie, zdefiniowanie roli instytucji, takich jak rodzina, szkoła, Kościół czy media. Istotne jest również wskazanie na szanse i zagrożenia tożsamości ze strony kultury współczesnej czy też stworzenie możliwości przyjrzenia się kryzysom tożsamości. Stąd każda dyskusja prowadzona w szerokim gronie specjalistów może się przyczynić do zrozumienia problematyki współczesnej młodzieży oraz poznania jej kondycji.

Przed wszystkim konieczna jest krytyczna analiza i interpretacja najnowszych sposobów ujmowania młodzieży jako podmiotu badań przez filozofię, pedagogikę, psychologię oraz socjologię. Młodzież przełomu wieków jest bowiem nową generacją, inną od wcześniejszych pokoleń swoich rówieśników. Jej specyfika i odmiennność ma swoje źródła w sytuacji społeczno-kulturowej, politycznej oraz gospodarczej naszego kraju, Europy i świata, będącej zarazem ważnym punktem odniesienia. Zjawisko globalizacji to nie tylko neutralny pod względem kulturowym opis geopolitycznych realiów XXI wieku, to nie tylko normatywna wizja pewnej

formy życia. Termin ten stał się główną kategorią porządkującą nasze myślenie w różnych dyscyplinach akademickich, za pomocą której opisuje się współcześnie wiele zjawisk społecznych, kulturowych i geopolitycznych. Jest to już tak powszechne, że aż irytujące i w zasadzie wkrótce globalizacja może przestać znaczyć cokolwiek. Odpowiedź na pytanie, czy globalizacja oznacza w istocie usieciwiony świat bez granic, uniformizujący życie jednostek i grup, jest bardzo złożona. Na podstawie krytycznego przeglądu współczesnej teorii społecznej globalizacja jawi się jako proces przekształcający nie tylko instytucje i organizacje, lecz także samą tkankę tożsamości i życia osobistego jednostek.

W warunkach przyspieszonych zmian związanych z procesami globalizacyjnymi i transformacyjnymi zachwianiu uległ i nadal ulega również tradycyjny porządek wartości – bardziej akceptowane zaczynają być te spośród nich, które odnoszą się do konkretnych sytuacji ludzkich, społecznych i ekonomicznych. Obserwacja życia społecznego wskazuje na związek między współczesnym kryzysem kulturowym a kryzysem orientacji i zdolności wartościowania młodego pokolenia, którego świat wartości jest w dużym stopniu osadzony w nowej kulturze, co nie pozostaje bez wpływu na jego sposób życia. Współczesną młodzież nie łączy już (jak to miało miejsce w latach np. powojennych czy pokomunistycznych) wspólny światopogląd, aksjologia i kod komunikacyjny – jest ona generacją o rosnącym zróżnicowaniu postaw i ocen wartościujących, swoiście zagubioną, refleksyjną, skupioną wokół własnej egzystencji.

Na poziomie zarówno kulturowym, jak i cywilizacyjnym, doszło w ostatnich dekadach do fundamentalnych zmian życia społecznego. Głównymi beneficjentami, a zarazem podmiotami potencjalnych zagrożeń wynikających z tych zmian, są właśnie młodzi ludzie. Wyjątkowy postęp technologiczny m.in. sprawił, że rzeczy i artefakty uzyskały charakter podmiotowy. Nowe media to współcześnie „świat równoległy”, w którym młodzież przebywa. Media nie są już pośrednikiem w relacjach ani źródłem wiedzy. Aktualnie nie korzysta się z Internetu, Facebooka – tylko się w nim jest, stąd istotne jest uzyskanie odpowiedzi na pytania: Jak media oddziałują na psychikę młodzieży? Jak młodzi redefiniują kategorie społeczne, takie jak przyjaźń, miłość, wspólnotę itp.? Jakie są sposoby doświadczania codzienności za pośrednictwem portali społeczno-

ciowych? Jak zmienia się stosunek młodego pokolenia do wartości? Jakie są w wymienionych zakresach wyniki badań nad młodzieżą?

Kolejnym niepokojącym zjawiskiem wydają się być zmiany na poziomie kulturowym (idei, wartości i norm społecznych). Współczesna młodzież żyje w kulturze transgresyjnej, w której dawne pojęcia transcendencji tracą na znaczeniu. Epoka ponowoczesna okazuje się być epoką skierowaną przeciwko wszelkim wartościom tradycyjnym i religijnym, które mogłyby osłabić współczesną fascynację ideą indywidualnej samorealizacji. Zachodzi zatem potrzeba krytycznej refleksji zarówno współczesnych prądów kulturowych głównego nurtu, jak i rozwijających się nowych odmian subkultur.

Żyjemy w epoce ponowoczesnej, która została zapowiedziana przez niemieckiego filozofa Fryderyka Nietzschego. Nieprzypadkowo to właśnie ten filozof ogłosił „śmierć Boga”, wyrażając tym samym kondycję kulturową, w której idee chrześcijańskie straciły swoją dawną siłę kształtowania człowieczeństwa. Współcześnie obserwujemy, że kultura medialna, polityka, prawo, ustawodawstwo konsekwentnie pragną oddalić obywateli od chrześcijańskiego obrazu człowieka. Jak ta kondycja społeczna oddziałuje na młodzież? Jakie możliwości pozostają Kościołowi, aby przekonać młodych ludzi do idei oraz ideałów chrześcijańskich?

Nakreślone problemy i sformułowane pytania znalazły rozwinięcie w prezentowanym tomie „Studia Paedagogica Ignatiana”. W pierwszej części Autorzy poszczególnych opracowań podjęli w swych rozważaniach problematykę dotyczącą, po pierwsze, współczesnych procesów globalizacyjnych w kontekście geopolitycznych realiów XXI wieku, zwracając szczególną uwagę zarówno na globalną instytucjonalizację światowego życia, jak i na lokalizację globalności. Po drugie – teksty te odnoszą się do złożonej kwestii poczucia tożsamości młodzieży, a przede wszystkim podkreślają potrzebę edukacyjnego wsparcia procesu konstruowania wielowymiarowego obrazu własnej osoby przez młodego człowieka. Jednym z istotnych, jakże często pomijanych, wymiarów tożsamościowych staje się aktualnie duchowość i możliwość(i) jej kształtowania. Oryginalną propozycję stanowi w tym zakresie próba opisanie sytuacji współczesnej młodzieży z perspektywy symboliki pustyni rozumianej zarówno jako miejsce pełne niebezpieczeństw i bez kierunkowskazów, jak i miejsce odnowy duchowej, swoistej przestrzeni dla ludzkiej wolności i zarazem

potrzeby przebywania w samotności. Po trzecie – przedmiotem naukowego dyskursu Autorzy czynią problematykę kryzysu młodego pokolenia związanego z dostrzeganymi zjawiskami transformacji aksjologicznych, zachodzących przede wszystkim w zakresie przewartościowania podstawowych wartości i ich instrumentalizacji. Charakterystyczne dla wiedzy społecznej „pokolenia transformacji” jest to, że w ramach tej wiedzy nie funkcjonuje świadomość własnej odrębności pokoleniowej. Ponadto, w skali międzypokoleniowej rysuje się obniżenie poziomu całościowego systemu wartości i nasila się tendencja do ześrodkowania uwagi na życiu dla siebie, wzrasta natomiast znaczenie wartości indywidualno-prywatnych, w przeciwieństwie do wartości o charakterze społecznym, lansowanych przez różne instytucje (w tym również edukacyjne). Kształtuje się tym samym nowy typ osobowości, dla której ideałem staje się samorealizacja rozumiana jako postępowanie zgodne z własnymi możliwościami i potrzebami jednostki i zarazem odrzucające wszelkie ideologie, z religijną włącznie. Przywołana aktywność społeczna, religijna i edukacyjna m.in. stowarzyszenia „Młody Kolping” może stanowić interesujący przykład zaangażowania młodych ludzi w budowanie własnej tożsamości i wzmacnianie świadomości przynależności do lokalnej grupy i społeczności. I po czwarte – Autorzy wskazują na potrzebę uczenia się przez całe życie, co zawsze było i nadal jest immanentną cechą ludzkiego życia, aktywnością w sposób naturalny wpisaną w ludzkie biografie. Podkreślają zarazem konieczność wspierania procesów uczenia się jednostek i społeczeństw przez politykę, gospodarkę, instytucje edukacyjne i naukę.

Część druga tomu stanowi empiryczną egzemplifikację podejmowanych kluczowych zagadnień, odnoszącą się zarówno do polskich, jak i zagranicznych rezultatów badań współczesnej młodzieży. Przedmiotem tych badań uczyniono preferencje aksjologiczne ukraińskich studentów, warunkowane politycznymi, społeczno-ekonomicznymi i duchowymi procesami transformacji zachodzącymi w tym państwie w ostatnich dwóch dekadach. Nakreślono ponadto deklarowaną postawę tolerancji (w tym etnicznej i religijnej) młodych, wykształconych Polaków oraz ich opinie na temat wybranych, edukacyjnych postulatów zawartych w programach politycznych ugrupowań startujących w wyborach parlamentarnych w 2015 roku, a dotyczących szczególnie sposobu finansowania edukacji,

prywatyzacji szkolnictwa, zwiększenia funkcji opiekuńczych w szkołach czy też rezygnacji z testów na maturze. Badacze z Akademii Technologicznej w Rezekne na Łotwie prezentują z kolei wymierne efekty realizowanego narodowego programu nauki „Innowacyjne rozwiązania dla telerehabilitacji społecznej w szkołach na Łotwie w kontekście edukacji włączającej”.

* * *

Pragniemy podziękować wszystkim Autorom za twórczy namysł nad problematyką współczesnej młodzieży w kontekście zachodzących zmian społeczno-kulturowych w Polsce i na świecie. Wydanie tego numeru czasopisma „Studia Paedagogica Ignatiana” stało się możliwe dzięki niezmiennej przychylności i pomocy władz Wydziału Pedagogicznego oraz Wydawnictwa Akademii Ignatianum.

*Maria Marta Urlińska
Ewa Ogrodzka-Mazur*